

28.11.2025

Lausuntopyyntö Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinnon 2027 perusteista

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot tutkinnon perusteesta, työelämälähtöisyydestä ja tutkinnon muodostumisesta

Invalidiliitto pitää perusteltuna tutkinnon rakennetta. Näemme tärkeänä, että henkilökohtaisen avun osaamisala on osa sosiaali- ja terveysalan ammattitutkintoon kuuluvaa tutkintoa. Sosiaali- ja terveysalalla korostuu opiskelijan soveltuvuus alalle, mikä on erityisien tärkeää, koska henkilökohtaisen avun piirissä olevat henkilöt ovat useimmiten riippuvaisia henkilökohtaisen avustajan avusta ja siihen liittyvästä toiminnasta.

Sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöt työskentelevät työvoimapainotteisessa fyysistä ja psyykkistä kestävyttä edellyttävissä työtehtävissä. Useamman eri ammattialan keskeisin työnkuva nojautuu näiden kykyjen tunnistamiseen, tukemiseen ja ammattihenkilön omaan kykyyn itseohjautuvaan työotteeseen. Toivomme jo esitettyä enemmän kiinnitettävään huomiota kaikkien tutkintojen osalta näihin tekijöihin, niiden tunnistamiseen ja tukemiseen.

Toteamme lisäksi, että valmistelussa on ollut rajallisesti kuulemisia ja valmisteluun liittyvä yhteistyö olisi voinut olla laajempaa. Tämä on merkittävä ero aiempien tutkintouudistusten valmistelutyöhön, jolloin tehtiin tiivistä yhteistyötä valmistelutyöryhmässä myös vammaisjärjestöjen kanssa. Tältä osin tulee jatkossa kiinnittää huomiota YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimuksen osallistamis- ja kuulemisvelvoitteeseen koskien vammaisia henkilöitä ja heitä edustavia järjestöjä.

Jatkovalmistelussa tulee myös käydä läpi ja korjata käytettävät termit, jotka ovat osin vanhentuneita ja käsitteet, jotka eivät täysin vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Invalidiliitto osallistuu mielellään tutkintoperusteiden jatkovalmisteluun.

Huomiot tutkintonimikkeistä

Tutkintonimikkeet ovat tarkoituksenmukaiset ja kuvaavat pääosin hyvin ko. työtehtävää. Yleistutkintonimike, Vammaisalan osaamisala koskevaa tutkintonimikettä olisi kuitenkin syytä tarkentaa ja täsmentää.

Huomiot henkilökohtaisen avun osaamisalasta

Näemme tärkeänä, että henkilökohtainen apu on osa sosiaali- ja terveysalan ammattitutkintoa.

Kappaleessa 3. Henkilökohtaisen avun osaamisala todetaan seuraavaa; ”Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut osaa toimia henkilökohtaisena avustajana henkilöille, jotka tarvitsevat tukea vammaisuuden, vammautumisen, sairauden tai muun toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi.”.

Invalidiliitto esittää ko. kappaleen täsmentämistä samoin kuin tutkintoluonnoksen johdanto-osiossa olevaa saman tekstiosion korjausta ja täsmennystä. Ehdotamme seuraavaa muotoilua; ”Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut osaa auttaa vamman, sairauden tai toimintakyvyn heikentymisen takia henkilöä tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoissa, työssä tai opiskelussa tai vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Työ perustuu käyttäjän ohjeiden noudattamiseen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, jotta ne toteutuvat niissäkin tilanteissa, joissa avun käyttäjä tarvitsee toisen henkilön apua. Osaamisalan suorittaneet työskentelevät henkilökohtaisen avun palvelujärjestelmässä vammaispalvelulain (675/2023) mukaisesti.”.

28.11.2025

Henkilökohtainen apu on nimenomaisesti apua, jota voidaan tietyissä tilanteissa käyttää tuettuna. Koska sanamuodollisesti nyt esitetty sanamuoto ei anna oikeaa kuvaa ammattiosaamisen sisällöstä, esitämme henkilökohtaisen avun sisällön täsmentämistä vastaamaan tarkemmin vammaispalvelulain (675/2023) henkilökohtaisen avun sisältöä.

Lisäksi Invalidiliitto esittää, että henkilökohtaisen avun osaamisalueeseen tulee kytkeä ja huomioida laintasoisesti voimassa olevan YK:n vammaisten henkilöiden yleissopimuksen periaatteet. Erityisesti olisi syytä huomioida YK:n vammaiskomitean yleiskommentin sopimuksen 19 artiklan, Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä, CRPD/C/GC/5. Yleiskommentin s. 5 (d) ii - alakohdan mukaan henkilökohtainen apu on vammaisen henkilön itsensä ohjaamaa (person-directed / "user"-led) toisen henkilön antamaa apua, mikä on keino itsenäiselle elämälle. Palvelun tulee olla vammaisen henkilön ohjaamaa siten, että hän voi toimia mm. työnantajana. Käyttäjä päättää keneltä, miten, missä ja millä tavalla palvelua toteutetaan.

YK:n vammaiskomitea on siten määritellyt tiettyjä tunnusmerkistötekijöitä henkilökohtaiselle avulle, jotta vammaisen ihmisen itsenäinen elämä ja osallisuus toteutuvat yhteiskunnassa. Tästä syystä tämä nimenomaisesti henkilökohtaisen avun työnkuvan erityispiirre on perusteltua integroida esitettyä vahvemmin henkilökohtaisen avun osaamisalueeseen, osana tutkintokokonaisuutta.

Edelleen esitämme, että tutkinnon tarjoamaan mahdollisuuteen syventää eri ammatillisia osa-alueita lisätään myös avustaminen fyysisissä päivittäistoiminnoissa ja vahvennetaan eri apuvälineiden käyttöä ja käsittelyä sekä kunnossapitoon liittyvää osaamista, siltä osin, kun se on asetettu apuvälineen käyttäjän vastuulle.

Erityisen tärkeää on täsmentää tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia. Henkilökohtaisen avustajan työ on pääsääntöisesti fyysistä avustamista, mitä toteutetaan hyvinkin erilaisissa tilanteissa ja olosuhteissa. Tärkeänä perusperiaatteena on erottaa avustaminen ja hoitotyö toisistaan. Osaamisalassa on keskeistä tuoda esille henkilökohtaisen avun käyttäjien monimuotoisuus ja erilaiset elämäntilanteet ja avuntarpeet. Henkilökohtaisen avun käyttäjät eivät ole hoivapalveluiden kohteita, vaan itsenäisiä, yhdenvertaisia kansalaisia. Monimuotoinen vammaiskuva tulisi luoda jo opiskelujen aikana. Pakollisissa tutkinnon osissa olisi hyvä huomioida asiakkaan voimavaralähtöisyyden tunnustaminen sekä asiakkaan kohtaaminen ja näkeminen tasa-arvoisena ja aktiivisena avun määrittäjänä ja toimijana.

Yhteiskunnallisten muutosten ja työelämatarpeiden yhteensovittamiseen tutkinnon perusteissa toivomme kiinnitettävän huomioita eri kulttuuritaustoja edustavien henkilökohtaisten avustajien ja avun käyttäjien yhteistyön sujuvuuteen kulttuurierot huomioiden. Tutkinnon perusteissa tärkeitä ovat kielivaatimukset. Vuorovaikutus ja kommunikointi ovat hyvin oleellisia työelämän osaamisvaatimuksia.

Lisäksi erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että opiskelija ymmärtää yksityisyyden suojaan sekä erityispiirteet työskenneltäessä kotirauhan piirissä asiakkaiden yksityiskodeissa. Vammaisalan osaamisalasta voisi lisätä henkilökohtaisen avun osaamisalaan ammattitaitovaatimuksen puhetta korvaavista kommunikaatiotavoista. Arjen toimissa avustamisessa hallittaviksi osa-alueiksi esitämme lisättäväksi myös avustamisen tarvittaessa hengitystukilaitteen tai hengityskoneen käytössä avun käyttäjän tai ammattihenkilön antamien ohjeiden mukaisesti. Saattohoito-osaamisen voisi olla yksi tärkeä erillinen tutkinnon osa-alueena.

Muilta osin henkilökohtaisen avun järjestelmässä toimiminen ja sitä koskevat ammattitaitovaatimukset kuvaavat hyvin vaadittavia edellytyksiä. Henkilökohtaisen avustamisen ammattitaitovaatimukset, kuvaavat hyvin vaadittavia edellytyksiä.

Huomiot mielenterveys- ja riippuvuustyön osaamisalasta

28.11.2025

-

Huomiot vammaisalan osaamisalasta

Osaamisalan sisällöt vaikuttavat tarkoituksenmukaisilta. Vammaisalan osaamisalaa tehtäväkenttää ja kohderyhmää olisi kuitenkin syytä selkeyttää ja täsmentää.

Helsingissä 28. päivänä marraskuuta 2025

INVALIDILIITTO RY

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: juristi Elina Nieminen, elina.nieminen@invalidiliitto.fi